

31986L0609

18.12.1986

EUROOPA ÜHENDUSTE TEATAJA

L 358/1

**NÕUKOGU DIREKTIIV,
24. november 1986,
katseteks ja muudel teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitsega seotud liikmesriikide õigus- ja
haldusnormide ühtlustamise kohta**

(86/609/EMÜ)

EUROOPA ÜHENDUSTE NÕUKOGU,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

võttes arvesse Euroopa Majandusühenduse asutamislepingut, eriti selle artiklit 100,

Artikkel 1

võttes arvesse komisjoni ettepanekut, ⁽¹⁾

võttes arvesse Euroopa Parlamendi arvamust, ⁽²⁾

Käesoleva direktiivi eesmärk on tagada loomade kasutamist katseteks või muudel teaduslikel eesmärkidel käsitlevate liikmesriikide õigus- ja haldusnormide sätete ühtlustamine, et hoiduda mõjutamast eelõige konkurentsimoontuste ja kaubandustõkete ühisturu kujunemist ja toimimist.

võttes arvesse majandus- ja sotsiaalkomitee arvamust ⁽³⁾

Artikkel 2

ning arvestades, et:

Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

teatavateks katseteks kasutatavate loomade kaitset käsitlevates kehtivates siseriiklikes õigusaktides esinevad erinevused, mis võivad mõjutada ühisturu toimimist;

kõnealuste erinevuste kõrvaldamiseks tuleks ühtlustada liikmesriikide õigusaktid; selline ühtlustamine peaks tagama, et katseteks või muudel teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade arv on viidud miinimumini, neid hooldatakse normaalselt ja neile ei põhjustata põhjendamatut valu, kannatusi, stressi ega püsivaid kahjustusi, kui need aga on vältimatud, tuleks tagada, et need oleksid minimaalsed;

eelkõige tuleks vältida katsete tarbetut kattumist,

a) *loom* — kui pole täpsustatud teisti, tähendab see elus selgroogset, kes pole inimene, sealhulgas vabalt elavaid ja/või paljunevaid vastseid, ent mitte loote- või embrüovorme;

b) *katseloomad* — katsetes kasutatavad või selleks ettenähtud loomad;

c) *kasvatatud loomad* — loomad, keda on spetsiaalselt kasvatatud kasutamiseks katsetes ametiasutuse poolt kinnitatud või registreeritud rajatistes;

d) *katse* — looma kasutamine katseteks või muudel teaduslikel eesmärkidel, mis võivad põhjustada valu, kannatusi, stressi või püsivaid kahjustusi, sealhulgas igasugused meetmed, mille tulemuseks kavakohaselt või tõenäoliselt on looma sünd selles oludes, ent välja arvatud tänapäeva tava kohaselt aktsepteeritud kõige vähem valulikud ("humaansed") looma

⁽¹⁾ EÜT C 351, 31.12.1985, lk 16.

⁽²⁾ EÜT C 255, 13.10.1986, lk 250.

⁽³⁾ EÜT C 207, 18.8.1986, lk 3.

surmamise või märgistamise viisid; katse algab, kui loom algsest kasutuseks ette valmistatakse, ja lõpeb, kui kõnealuse katse kohta enam mingeid vaatlusi ei tehta; valu, kannatuse, stressi või püsiva kahjustuse kõrvaldamine eduka tuimastamise, valutustamise või muude meetodite abil ei aseta looma kasutust väljapoole käesolevat määratlust. Mõiste ei hõlma põllumajanduslikku või kliinilist veterinaarpraksist, mis ei ole katsetega seotud;

- e) *ametiasutus* — liikmesriigi määratud asutus või asutused, kes vastutavad käesolevas direktiivis sätestatud katsete järelevalve eest;
- f) *pädev isik* — iga isik, keda liikmesriik peab pädevaks täitma vastavaid käesolevas direktiivis kirjeldatud ülesandeid;
- g) *ettevõtte* — iga rajatis, ehitise, ehitiste rühm või muu ruum, kus võib olla ositi tarastamata või katmata kohti, samuti teisaldatavaid ruume;
- h) *kasvandus* — iga ettevõtte, kus kasvatatakse loomi nende kasutamiseks katsetes;
- i) *tarneettevõtte* — iga ettevõtte, välja arvatud kasvandus, kust tarnitakse loomi nende kasutamiseks katsetes;
- j) *kasutajaettevõtte* — iga ettevõtte, kus kasutatakse loomi katseteks;
- k) *nõuetekohaselt tuimastatud* — tundetuks muudetud tuimastusmeetoditega (paik- või üldtuimastusega), mis on sama tõhusad kui heas veterinaarpraksises kasutatavad meetodid;
- l) *humaanne surmamismeetod* — looma surmamine viisil, mis sõltuvalt liigist põhjustab minimaalselt füüsilisi ja vaimseid kannatusi.

Artikkel 3

Käesolevat direktiivi kohaldatakse loomade kasutamisel katsetes, mida korraldatakse ühel järgmistest eesmärkidest:

- a) ravimite, toiduainete ning muude ainete ja toodete väljatöötamine ja valmistamine ning nende kvaliteedi, tõhususe ja ohutuse kontrollimine:
 - i) inimeste, loomade või taimede haiguse, halva tervisliku seisundi või muu kõrvalekalde või nende tagajärgede vältimiseks, ennetamiseks, diagnoosimiseks või raviks;
 - ii) inimeste, loomade või taimede füsioloogilise seisundi hindamiseks, kindlakstegemiseks, reguleerimiseks või muutmiseks;

- b) looduskeskonna kaitsmine nii inimeste kui ka loomade tervise ja heaolu huvides.

Artikkel 4

Liikmesriigid tagavad, et keelustatakse katsed, milleks kasutatakse ohustatud looma- ja taimeliikidega rahvusvahelise kauplemise konventsiooni I lisa ning määruse (EMÜ) nr 3626/82 (¹) C lisa I osa kohaselt ohustatuna käsitletavaid loomi, kui need katsed ei ole kooskõlas eespool nimetatud määrusega ning kui katse eesmärk ei ole:

— kõnealuse liigi säilitamiseks läbiviidavad teadusuuringud või

— olulised biomeditsiinilised eesmärgid, milleks saab kasutada ainult kõnealust liiki.

Artikkel 5

Liikmesriigid tagavad, et loomade üldisel hooldamisel ja pidamisel:

- a) peetakse kõiki katseloomi nende tervisele ja heaolule kohases keskkonnas ja neile tagatakse vähemalt mõningane liikumisvabadus, toit, vesi ja hooldus;
- b) piirduvad kitsendused loomade füsioloogiliste ja etoloogiliste vajaduste rahuldamisel täieliku miinimumiga;
- c) keskkonnatingimusi, milles katseloomi kasvatatakse, peetakse või kasutatakse, tuleb kontrollida iga päev;
- d) katseloomade heaolu ja tervislikku seisundit peab jälgima pädev isik, et ära hoida valu, vältitavaid kannatusi, stressi või püsivaid kahjustusi;
- e) määratakse kindlaks kord, millega tagatakse, et kõik avastatud puudused ja kannatused kõrvaldatakse nii ruttu kui võimalik.

Punktide a ja b sätete rakendamisel võtavad liikmesriigid arvesse II lisas esitatud suuniseid.

Artikkel 6

1. Iga liikmesriik määrab käesoleva direktiivi sätete nõuetekohase järgimise kontrollimise eest vastutava ametiasutuse või -asutused.

2. Käesoleva direktiivi rakendamisel võtavad liikmesriigid vastu vajalikud meetmed, et lõikes 1 nimetatud ametiasutus saaks kõnealuses küsimuses nõu pädevatelt ekspertidelt.

(¹) EÜT L 384, 31.12.1982. lk 1.

Artikkel 7

1. Katseid teevad ainult volitatud pädevad isikud või neid võib teha kõnealuse isiku otsesel vastutusel, samuti tehakse katseid siis, kui asjaomase katse- või muu teadusuuringute projekti jaoks on luba saadud siseriikliku õiguse kohaselt.

2. Katset ei tehta, kui on olemas teine, põhjendatud ja teostatav ning teaduslikult rahuldav meetod, mis ei nõua looma kasutamist.

3. Kui on vaja teha katse, kaalutakse hoolega liigi valikut ja vajaduse korral põhjendatakse seda ametiasutusele. Katsete vahel valikut tehes valitakse need, kus vajatakse kõige vähem loomi ja milles kasutatakse neurofüsioloogiliselt kõige madalama tundlikkusega loomi, mis põhjustavad kõige vähem valu, kannatusi, stressi või püsivaid kahjustusi ning annavad kõige tõenäolisemalt rahuldavaid tulemusi.

Katseid ei või teha metsloomadega, v.a juhud, kui katse eesmärkide saavutamiseks ei piisa muudest loomadest.

4. Kõik katsed on kavandatud nii, et vältida katseloomadele stressi, tarbetute piinade ja kannatuste tekitamist. Katsete suhtes kohaldatakse artikli 8 sätteid. Kõikidel juhtudel võetakse artiklis 9 sätestatud meetmeid.

Artikkel 8

1. Kõik katsed korraldatakse üld- või paiktuimastusega.

2. Lõiget 1 ei kohaldata järgmistel juhtudel:

- a) tuimastust peetakse looma jaoks katsest traumeerivamaks;
- b) tuimastus on vastuolus katse eesmärgiga. Sellistel juhtudel tuleb võtta kohaseid õigus- ja/või haldusmeetmeid tagamaks, et selliseid katseid ei tehtaks asjatult.

Tuimastust tuleks kasutada tugevat valu põhjustavate tõsiste vigastuste korral.

3. Kui tuimastada ei ole võimalik, tuleks kasutada valutustamist või muid asjakohaseid meetodeid, millega tagatakse niipalju kui võimalik, et valu, kannatused, stress või kahjustused oleksid piiratud ja et loomale ei põhjustataks mingil juhul tugevat valu, stressi ega kannatusi.

4. Tingimusel et selline tegevus on kooskõlas katse eesmärgiga, antakse tuimastatud loomale, kes pärast tuimasti mõjuaja

möödumist kannatab märgatava valu käes, aegsasti valuvaigisteid, või kui see ei ole võimalik, tuleb ta viivitamata surmata humanitaarsel viisil.

Artikkel 9

1. Katse lõpus otsustatakse, kas loom jäetakse ellu või surmatakse humanitaarsel viisil, võttes arvesse, et looma ei jäeta ellu, kui ta tõenäoliselt jääb püsivalt kannatama valu või stressi, ehkki ta muus suhtes on saanud tagasi normaalse tervise.

2. Lõikes 1 osutatud otsused teeb pädev isik, soovitatavalt veterinaararst.

3. Kui katse lõpus:

- a) jäetakse loom ellu, hoolitsetakse tema eest tervisliku seisundi kohaselt, ta jäetakse veterinaararsti või muu pädeva isiku järelevalve alla ning teda peetakse tingimustes, mis vastavad artikli 5 nõuetele. Käesolevas punktis sätestatud tingimustest võib siiski loobuda, kui selline erand ei põhjusta veterinaararsti arvates loomale kannatusi;
- b) ei jäeta looma ellu või kui tema suhtes ei saa kohaldada looma heaolu käsitlevaid artikli 5 sätteid, surmatakse ta humanitaarsel viisil niipea kui võimalik.

Artikkel 10

Liikmesriigid tagavad, et loomade korduvkasutamine katsetes on kooskõlas käesoleva direktiivi sätetega.

Eriti ei või kasutada looma rohkem kui üks kord katseteks, mis põhjustavad tugevat valu, stressi või samaväärseid kannatusi.

Artikkel 11

Olenemata käesoleva direktiivi muudest sätetest, võib ametiasutus, kui see on katse seaduslikel eesmärkidel vajalik, lubada asjaomase looma vabadusse lasta, kui ta on veendunud, et looma heaolu eest on maksimaalselt hoolitsetud, niivõrd kui looma tervislik seisund seda võimaldab ja puudub oht inimeste tervisele ja keskkonnale.

Artikkel 12

1. Liikmesriigid kehtestavad korra, mille kohaselt katsete endi või neid teostavate isikute andmed teatatakse ametiasutusele ette.

2. Kui loomaga kavatsetakse teha katse, millega talle põhjustatakse või võidakse põhjustada tugevat ja tõenäoliselt pikemat aega püsivat valu, tuleb ametiasutusele sellest konkreetsest katsest teada anda ja seda põhjendada või selleks ametiasutuselt konkreetne luba saada. Ametiasutus algatab asjakohase kohtu- või haldusmenetluse, kui ta ei ole veendunud, et katse on piisavalt tähtis inimeste või loomade põhivajaduste rahuldamiseks.

Artikkel 13

1. Saadud loataotluste ja teadete ning esitatud aruannete põhjal koguvad liikmesriikide ametiasutused järgmisi statistilisi andmeid loomade kasutamise kohta katsetes ning teevad need võimalikult korrapäraselt avalikkusele kättesaadavaks:

- a) katsetes kasutatavate loomade arv ja liigid;
- b) artiklis 3 osutatud katsetes kasutatavate valitud kategooria loomade arv;
- c) seadusega kehtestatud katsetes kasutatavate valitud kategooria loomade arv.

2. Liikmesriigid võtavad kõik vajalikud meetmed, et tagada käesoleva direktiivi kohaselt edastatud tundliku äriinformatsiooni konfidentsiaalsus.

Artikkel 14

Katseid teostavatel, katsetes osalevatel ja katseteks kasutatavaid loomi hooldavatel isikutel, kaasa arvatud järelevalvega seotud isikud, peab olema asjakohane haridus ja koolitus.

Eelkõige peavad katseid teostavad või katse käiku kontrollivad isikud olema saanud väljaõppe kavandatavate katsetöödega seotud teadusvaldkonnas ning nad peavad suutma katseloomadega toime tulla ja neid hooldada; samuti peavad nad veenma ametiasutust, et nad on saanud oma ülesannete täitmiseks piisava koolituse.

Artikkel 15

Kasvandused ja tarneettevõtted kinnitab või registreerib ametiasutus ning need vastavad artiklite 5 ja 14 nõuetele, kui neile ei ole tehtud erandit vastavalt artikli 19 lõikele 4 või artiklile 21. Tarneettevõtte hangib loomi ainult kasvandusest või teiselt tarneettevõttelt, välja arvatud juhul, kui kõnealune loom on seaduslikult imporditud ning tegemist ei ole metsiku või hulkuva loomaga. Tarneettevõttele võidakse ametiasutuse kindlaksmääratud korras teha üldine või erakorraline erand viimati nimetatud sättest.

Artikkel 16

Artiklis 15 sätestatud kinnitamisel või registreerimisel määratakse kindlaks ettevõtte tegevuse eest vastutav pädev isik, kelle ülesanne on nõuetekohaselt hoolitseda või lasta hoolitseda ettevõttes kasvatatavate või peetavate loomade eest ning tagada artiklite 5 ja 14 nõuete täitmine.

Artikkel 17

1. Kasvandused ja tarneettevõtted registreerivad müüdud või tarbitud loomade arvu ja liigi, müügi- või tarnekuupäevad, saaja nime ja aadressi ning kõnealuses kasvanduses või tarneettevõttes surnud loomade arvu ja liigi.

2. Iga ametiasutus määrab, millist arvestust tuleb pidada ja millised arvestusdokumendid peab lõikes 1 nimetatud ettevõtte vastutav isik talle kättesaadavaks tegema; kõnealuseid arvestusdokumente säilitatakse vähemalt kolm aastat viimase kande kuupäevast arvates ning ametiasutuse töötajad kontrollivad neid korrapäraselt.

Artikkel 18

1. Kõik kasvanduses, tarne- või kasutajaettevõttes olevad koerad, kassid ja primaadid, kes pole inimesed, tuleb enne võõrutamist üksikshaaval võimalikult vähe valulikul viisil märgistada, välja arvatud lõikes 3 osutatud juhul.

2. Kui märgistamata koer, kass või primaat, kes pole inimene, võetakse ettevõttesse esmakordselt pärast võõrutamist, märgistatakse ta niipea kui võimalik.

3. Kui koer, kass või primaat, kes pole inimene, viiakse üle ühest lõikes 1 osutatud ettevõttest teise enne võõrutamist ning kui ei ole otstarbekas teda enne seda märgistada, peab vastuvõttev asutus kuni märgistamiseni säilitama kogu temaga seotud dokumentatsiooni, eelkõige andmed looma ema kohta.

4. Andmed iga koera, kassi või primaadi, kes pole inimene, ja tema päritolu kohta kantakse iga ettevõtte arvestusdokumentidesse.

Artikkel 19

1. Kasutajaettevõtted registreerib või kinnitab ametiasutus. Kasutajaettevõtetes tagatakse kasutatavate loomade liigi ning seal tehtavate katsete jaoks sobivate seadmete ja varustuse olemasolu; nende teostus, konstruksioon ja töötamisviis peavad tagama, et katseid tehakse võimalikult tõhusalt, seadeseesmärgiks

järjekindlate tulemuste saamise minimaalse loomade arvu ja minimaalse valu, kannatuse, stressi või püsivate kahjustuste tekitamisega.

2. Kasutajaettevõtetes:

- a) määratakse kindlaks isik või isikud, kellel lasub haldusvastutus loomade hoolduse ning seadmete töötamise eest;
- b) tagatakse piisav väljaõpetatud personal;
- c) korraldatakse piisav veterinaar nõustamine ja -ravi;
- d) tehakse veterinaararstile või muule pädevale isikule ülesandeks olla nõustajaks loomade heaolu küsimustes.

3. Ametiasutuse loal võib katseid teha väljaspool kasutajaettevõtteid.

4. Kasutajaettevõtetes kasutatakse ainult kasvandustest või tarneettevõtetest pärit loomi, välja arvatud juhul, kui ametiasutuse kindlaksmääratud korra kohaselt on tehtud üldine või erakorraline erand. Võimaluse korral kasutatakse selleks kasvatatud loomi. Hulkuvaid koduloomi katsetes ei kasutata. Käesoleva lõike tingimuste kohaselt tehtud üldine erand ei laiene hulkuvatele koertele ja kassidele.

5. Kasutajaettevõtteid registreerivad kõik kasutatavad loomad ja esitavad ametiasutuse nõudmisel oma arvestusdokumendid. Eelkõige näitavad kõnealused arvestusdokumendid omandatud loomade arvu ja liiki, kohta, kust nad on hangitud, ning saabumise kuupäeva. Selliseid arvestusdokumente säilitatakse vähemalt kolm aastat ja esitatakse neid nõudvale ametiasutusele. Kasutajaettevõtteid kontrollivad korrapäraselt ametiasutuse esindajad.

Artikkel 20

Kui kasutajaettevõtteid kasvatavad katsetes kasutatavaid loomi oma ruumides, on artiklite 15 ja 19 kohaldamiseks vaja ainult üks kord registreerida või kinnitus saada. Ettevõtteid peavad siiski vastama kasvandusi ja kasutajaettevõtteid käsitlevatele käesoleva direktiivi asjaomastele sätetele.

Artikkel 21

I lisas loetletud liikidesse kuuluvad katsetes kasutatavad loomad on kasvatatud loomad, kui ametiasutuse kindlaksmääratud korra kohaselt ei ole tehtud üldist või erakorralist erandit.

Artikkel 22

1. Siseriiklike ja ühenduse tervishoiu- ja ohutusealaste õigusaktidega nõutud katsete tarbetu kattumise vältimiseks tunnustavad

liikmesriigid võimaluste piires teise liikmesriigi territooriumil tehtud katsete põhjal saadud andmete kehtivust, välja arvatud juhul, kui inimeste tervise ja ohutuse kaitsmiseks on vaja teostada täiendavaid katseid.

2. Selleks esitavad liikmesriigid võimaluse korral, ilma et see piiraks olemasolevate ühenduse direktiivide nõuete kohaldamist, komisjonile andmed oma loomkatseid käsitlevate õigusaktide ja haldustavade kohta, sealhulgas enne toodete turustamist täidetavad nõuded; nad esitavad ka faktilise teabe oma territooriumil tehtud katsete ning nendega seotud lubade või muude halduslike üksikasjade kohta.

3. Komisjon moodustab liikmesriikide esindajatest koosneva alalise nõuandekomitee, kes aitab tal korraldada asjakohase teabe vahetamist, tunnistab samal ajal konfidentsiaalsusnõuet ning aitab komisjoni ka muudes käesoleva direktiivi kohaldamisel tekkivate küsimustes.

Artikkel 23

1. Komisjon ja liikmesriigid peaksid soodustama selliste alternatiivmeetodite väljatöötamist ja kinnitamist käsitlevaid uuringuid, mis annaksid loomkatsetest saadud teabega tasemelt samaväärse teabe, kuid kus kasutatakse vähem loomi ja millega kaasneksid vähem valulikud protseduurid; samuti peaksid nad võtma muid vajalikke meetmeid uuringute soodustamiseks kõnealuses valdkonnas. Komisjon ja liikmesriigid jälgivad katsemeetodite arengutendentse.

2. Komisjon esitab enne 1987. aasta lõppu aruande võimaluse kohta muuta olemasolevates ühenduse õigusaktides sätestatud katseid ja suuniseid vastavalt lõikes 1 osutatud eesmärkidele.

Artikkel 24

Käesolev direktiiv ei piira liikmesriikide õigust kohaldada või kehtestada rangemaid meetmeid, et kaitsta katsetes kasutatavaid loomi või kontrollida ja piirata loomade kasutamist katsete tarvis. Eelkõige võivad liikmesriigid nõuda eelluba artikli 12 lõike 1 sätete kohaselt teatatud katsete või tööprogrammide kohta.

Artikkel 25

1. Liikmesriigid võtavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud meetmed 24. novembriks 1989. Liikmesriigid teatavad sellest viivitamata komisjonile.

2. Liikmesriigid edastavad komisjonile siseriiklike õigusaktide sätet, mis nad käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas vastu võtavad.

Artikkel 27

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele.

Artikkel 26

Liikmesriigid teavitavad vähemalt iga kolme aasta järel korrapäraselt ja esmakordselt viie aasta möödudes käesoleva direktiivi teatavakstegemisest komisjoni käesolevas valdkonnas võetud meetmetest ja esitavad nõuetekohase kokkuvõtte artikli 13 sätete kohaselt kogutud andmete kohta. Komisjon koostab aruande nõukogule ja Euroopa Parlamendile.

Brüssel, 24. november 1986

Nõukogu nimel

eesistuja

W. WALDEGRAVE

I LISA

ARTIKLI 21 SÄTETEGA HÕLMATUD KATSELOOMADE LOETELU

— Hiir	— <i>Mus musculus</i>
— Rott	— <i>Rattus norvegicus</i>
— Merisiga	— <i>Cavia porcellus</i>
— Küülik	— <i>Oryctolagus cuniculus</i>
— Primaadid, kes pole inimesed	
— Koer	— <i>Canis familiaris</i>
— Kass	— <i>Felis catus</i>
— Põlvvutt	— <i>Coturnix coturnix</i>

II LISA

LOOMADE PIDAMISE JA HOOLDAMISE SUUNISED

(Direktiivi artikkel 5)

SISSEJUHATUS

1. Euroopa Majandusühenduse Nõukogu on otsustanud, et direktiivi eesmärk on ühtlustada katsetes ja muudel teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitset käsitlevad liikmesriikide õigusaktid, et kõrvaldada erinevused, mis praegu võivad mõjutada ühisturu toimimist. Ühtlustamine peaks tagama, et selliseid loomi hooldatakse asjakohaselt ja et neile ei tekitata põhjendamatu valu, kannatusi, stressi ega püsivaid kahjustusi ning kui need on vältimatud, tuleks tagada, et need oleksid minimaalsed.
2. On tõsi, et mõningaid katseid tehakse välitingimustes vabalt elavate kodustamata metsloomadega, kuid selliste katsete arv on suhteliselt väike. Praktilistel põhjustel tuleks enamikku katsetes kasutatavaid loomi pidada mingi füüsilise kontrolli all rajatistes, milleks sobib kõik väliaedikutest kuni väikekatseloomade jaoks ettenähtud puurideni. Tegemist on olukorraga, kus valitsevad selgelt vastandlikud huvid. Ühest küljest on tegemist loomadega, kelle liikumis-, suhtlemis- ja muid elulisi vajadusi on tarvis piirata, ning teisest küljest katse teostaja ja tema abilistega, kes nõuavad täit kontrolli looma ja tema keskkonna üle. Sellise huvide ristumise korral võib mõnikord pidada looma teisejärguliseks.
3. Seepärast on direktiivi artiklis 5 sätestatud järgmiselt: "loomade üldisel hooldamisel ja pidamisel:
 - a) peetakse kõiki katseloomi nende tervisele ja heaolule kohases keskkonnas ja neile tagatakse vähemalt mõningane liikumisvabadus, toit, vesi ja hooldus;
 - b) piirduvad kitsendused loomade füsioloogiliste ja etoloogiliste vajaduste rahuldamisel täieliku miinimumiga."
4. Käesolevas lisas esitatakse olemasolevatel teadmistel ja tavadel põhinevad konkreetSED suunised loomade pidamise ja hooldamise kohta. Sellega selgitatakse ja täiendatakse artiklis 5 esitatud põhimõtteid. Seega on eesmärk aidata ametiasutustel, ettevõtetel ja üksikisikutel saavutada direktiivi eesmärke kõnealuses valdkonnas.
5. Katseteks ettenähtud või neis tegelikult kasutatavate loomade puhul mõistetakse hoolduse all kõiki loomade ja inimese vahelisi suhteid. See hõlmab kõiki inimese poolt rakendatud materiaalseid ja mittemateriaalseid vahendeid, mille abil saavutatakse ja säilitatakse looma selline füüsiline ja psüühiline seisund, mille korral on tema kannatused kõige väiksemad ja ta katse kõige paremini üle elab. Hooldamine algab sellest hetkest, kui tehakse otsus looma kasutamise kohta katsetes, ja kestab selle hetkeni, kui ettevõtte vastavalt direktiivi artiklile 9 looma pärast katse lõppu humaanselt surmab või muul viisil kõrvaldab.
6. Käesoleva lisa eesmärk on anda nõu loomadele kohaste pidamistingimuste kavandamise suhtes. Katseloomade kasvatamiseks ja pidamiseks on hulk viise, mis erinevad üksteisest peamiselt mikrobioloogilise keskkonna kontrollimise taseme poolest. Silmas tuleb pidada asjaolu, et mõnikord peab asjaomane personal suutma otsustada loomade iseloomu ja seisundi põhjal, eelkõige siis, kui on tegemist eriti agressiivsete loomadega, et soovitatud ruuminormid ei pruugi olla piisavad. Käesolevas lisas kirjeldatud suuniste kohaldamisel tuleb arvesse võtta kõikide selliste olukordade nõudeid. Lisaks sellele on vaja kindlaks määrata kõnealuste suuniste staatus. Vastupidiselt direktiivi enda sätetele ei ole need kohustuslikud; tegemist on soovitustega, mida tuleks kasutada kaalutletult ja mille eesmärk on anda juhiseid tavade ja normide kohta, mida kõik asjaomased isikud peaksid kohusetundlikult püüdma järgida. Seetõttu kasutatakse tekstis vormi "peaks" ka nendes kohtades, kus "peab" tundub asjakohasem. Näiteks on enesestmõistetav, et toit ja vesi peavad olema kättesaadavad (vt punkte 3.7.2 ja 3.8).
7. Praktilistel ja rahalistel kaalutlustel ei pruugi olemasolevates loomapidamistingimustes kasutatavaid seadmeid asendada enne seda, kui need on amortiseerunud või muul viisil kasutuks muutunud. Seni kuni seadmeid ei ole asendatud käesolevatele suunistele vastavate seadmetega, tuleks need viia suunistega võimaluste piires kooskõlla, korrigeerides olemasolevatesse puuridesse ja aedikutesse mahutatavate loomade arvu ja suurust.

MÕISTED

Lisaks direktiivi artiklis 2 sisalduvatele mõistetele kasutatakse käesolevas lisas järgmisi mõisteid:

- a) *loomapidamisruumid* — ruumid, kus loomi tavaliselt peetakse kasvatamise, varus hoidmise või katse teostamise ajal;
- b) *puur* — püsivalt paigaldatud või teiseldatav kinnine mahuti, mille vähemalt üks külg on kaetud võre, metallvõrgu või vajaduse korral muu võrguga ning milles peetakse või veetakse üht või mitut looma; sõltuvalt mahutis peetavate loomade arvust ja selle suurusel on loomade liikumisvabadus suhteliselt piiratud;
- c) *aedik* — seinte, võre või metallvõrguga ümbritsetud ala, millel peetakse üht või mitut looma; sõltuvalt piiritletud ala suurusel ja seal peetavate loomade arvust on neil rohkem liikumisvabadust kui puuris;
- d) *jooksuaed* — sageli väljaspool püsiehitist asuv ala, mis on ümbritsetud tara, võre või metallvõrguga ning kus puurides või aedikes peetavad loomad saavad kindlaksmääratud aja jooksul vabalt liikuda, arvestades nende etoloogilisi ja füsioloogilisi vajadusi, näiteks liikumisvajadust;
- e) *latter* — väike kolmest küljest harilikult söödaaluse ja vaheseintega piiritletud ala, milles võib pidada üht või kaht lõastatud looma.

1. FÜÜSILISED RAJATISED

1.1. Funktsioonid ja üldplaneering

- 1.1.1. Rajatis peab olema tarindatud nii, et selles peetavale liigile oleks tagatud sobiv keskkond. See peab olema kavandatud nii, et vältida kõrvaliste isikute juurdepääsu.

Suuremasse hoonetekompleksi kuuluvate ruumide suhtes tuleks samuti kohaldada nõuetekohaseid ehitusala- ja kaitsemeetmeid ja nende rakenduskorda, mille kohaselt oleks sissepääsude arv piiratud ja millega hoitaks ära kõrvaliste isikute liikumine.

- 1.1.2. On soovitatav koostada ruumide hooldusprogramm, et vältida seadmete rikkeid.

1.2. Loomapidamisruumid

- 1.2.1. Ruumide korrapäraseks ja tõhusaks puhastamiseks ning rahuldava hügieenitaseme säilitamiseks tuleks võtta kõik vajalikud meetmed. Laed ja seinad peaksid olema vastupidavad ning kaetud sileda, veekindla ja kergesti pestava materjaliga. Erist tähelepanu tuleks pöörata uste, kanalite, torude ja juhtmete liitekohtadele. Kui ruumis on ukseid ja aknad, peaksid need olema ehitatud ja kaitstud nii, et väljastpoolt ei pääseks loomad sisse. Vajaduse korral võib ukse sisse ehitada kontrollimisakna. Põrandad peaksid olema siledad, vee- ja libisemiskindlad, kergesti pestavad ja kahjustumata kandma aluseid ning muid raskeid seadmeid. Kui ruumis on äravoolutorud, peaksid need olema korralikult kaetud ja tõkestatud, et takistada loomade juurdepääsu.
- 1.2.2. Nendes ruumides, kus loomad võivad vabalt joosta, peaksid seinad ja põrandad olema kaetud eriti vastupidava materjaliga, mis kannatab loomadest ja puhastamisest tingitud tugevat kulumist. Materjal ei tohiks kahjustada loomade tervist ja peaks olema selline, et loomad ennast ei vigastaks. Sellistes ruumides peaks olema äravool. Lisatähelepanu tuleks pöörata varustusele ja seadmetele, et loomad ei purustaks neid ega vigastaks ennast. Väliaedikute puhul tuleks võtta asjakohaseid meetmeid, et takistada külastajate ja loomade sissepääsu.
- 1.2.3. Põllumajandusloomade (lehmade, lammaste, kitsede, sigade, hobuste, kodulindude jne) pidamiseks ettenähtud ruumid peaksid vastama vähemalt põllumajandusloomade kaitse Euroopa konventsiooni ning riiklike veterinaar- ja muude ametkondade sätestatud normidele.
- 1.2.4. Enamik loomapidamisruume on tavaliselt ette nähtud näriliste pidamiseks. Selliseid ruume võib sageli kasutada ka suuremate loomaliikide eluruumina. Vältida tuleks omavahel kokkusobimatute loomaliikide paigutamist ühte ruumi.
- 1.2.5. Vajaduse korral peaksid loomapidamisruumid olema varustatud väiksemateks katseteks ja toiminguteks ettenähtud seadmetega.

1.3. Laborid ning üld- ja erikatseruumid

- 1.3.1. Kasvandustel ja tarneettevõtetel peaksid olema sobivad seadmed loomapartiide saatevalmis seadmiseks.
- 1.3.2. Kõikidel ettevõtetel peaksid olema vähemalt sellised laboriseadmed, millega oleks võimalik teha lihtsaid diagnostilisi katseid ja *post mortem* uuringuid ning/või võtta proove mujal teostatavate ulatuslikumate laboriuuringute jaoks.
- 1.3.3. Loomade vastuvõtmisel tuleks ette näha karantiin, et sissetulevad loomad ei ohustaks ruumides juba peetavaid loomi. Üld- ja erikatseruumid peaksid olema ette nähtud nendeks juhtudeks, kui katsete või vaatluste tegemine loomapidamisruumis on ebasoovitatav.
- 1.3.4. Haigete või vigastatud loomade pidamiseks teistest loomadest eraldi tuleks ette näha vajalikud ruumid.
- 1.3.5. Vajaduse korral tuleks ette näha üks või mitu eraldi operatsioonituba, mis oleksid varustatud vajalike seadmetega kirurgiliste katsete tegemiseks aseptilistes tingimustes. Vajaduse korral peaksid olema ka operatsioonijärgse taastumise ruumid.

1.4. Teenindusruumid

- 1.4.1. Toidu säilitamiseks ettenähtud ruumid peaksid olema jahedad, kuivad ning kahjurite ja putukate eest kaitstud ning allapanu säilitamiseks ettenähtud ruumid peaksid olema kuivad ning kahjurite ja putukate eest kaitstud. Muid aineid, mis võivad olla saastatud või kujutada endast ohtu, tuleks säilitada eraldi.
- 1.4.2. Puhaste puuride, tööriistade ja muu varustuse jaoks peaks olema oma hoiuruum.
- 1.4.3. Puhastus- ja pesuruum peaks olema nii suur, et sinna mahuks kasutatud seadmete dekontamineerimiseks ja puhastamiseks vajalik sisseade. Puhastusprotsess peaks toimuma nii, et puhaste ja määratud seadmete liinid asuksid eraldi, et vältida äsja puhastatud seadmete saastumist. Seinad ja põrandad peaksid olema kaetud sobiva vastupidava materjaliga ning ventilatsioonisüsteem peaks olema piisavalt võimas, et kõrvaldada ülemäärane kuumus ja niiskus.
- 1.4.4. Tuleks ette näha loomarümpade ja loomsete jäätmete hügieeniline ladustamine ja kõrvaldamine. Kui jäätmete põletamine kohapeal ei ole võimalik või soovitatav, tuleks kehtestada kõnealuse materjali ohutu kõrvaldamise kord kooskõlas kohalike määruste ja eeskirjadega. Eriettevaatusabinõusid tuleks võtta toksiliste ja radioaktiivsete jäätmete suhtes.
- 1.4.5. Ruumide vahetähtsuse tuleks planeerida ja ehitada vastavalt loomapidamisruumide suhtes kehtivatele normidele. Koridorid peaksid olema piisavalt laiad, et teisaldatavaid seadmeid oleks võimalik vaevata ümber paigutada.

2. LOOMAPIDAMISRUUMIDE SISEKLIIMA JA SELLE REGULEERIMINE

2.1. Ventilatsioon

- 2.1.1. Loomapidamisruumide ventilatsioonisüsteem peaks vastama seal elavate loomaliikide nõuetele. Ventilatsioonisüsteemi eesmärk on varustada ruume värke õhuga ning kõrvaldada lõhnad, mürgised gaasid, tolm ja muud nakkusetekitajad. Sellega kõrvaldatakse ka ülemäärane kuumus ja niiskus.
- 2.1.2. Õhku ruumis tuleks sageli uuendada. Tavaliselt piisab õhu vahetumisest 15—20 korda tunnis. Mõnedel juhtudel, kui loomkoormus on väike, võib õhk vahetuda 8—10 korda tunnis või ei ole mehaanilist ventilatsiooni üldse tarvis. Teistel juhtudel peaks õhk vahetuma palju sagedamini. Vältida tuleks puhastamata õhu taasringlussevõttu. Rõhutada tuleks siiski asjaolu, et isegi kõige tõhusam süsteem ei suuda heastada lohakat koristamist ega hooletust.
- 2.1.3. Ventilatsioonisüsteem peaks olema kavandatud sellisena, et ei tekiks kahjulikku tuuletõmbust.
- 2.1.4. Ruumides, kus on loomi, tuleks keelata suitsetamine.

2.2. Temperatuur

- 2.2.1. Tabelis 1 on esitatud kõikumisulatus, mille piires soovitatakse hoida temperatuuri. Rõhutada tuleks ka seda, et kõnealused arvud kehtivad ainult normaalsete täiskasvanud loomade suhtes. Vastsündinud ja

noorloomad vajavad tihti palju kõrgemat temperatuuri. Ruumide temperatuuri tuleks reguleerida vastavalt loomade termoregulatsiooni võimalikele muutustele, mis võib olla tingitud erilisest füsioloogilisest seisundist või katse mõjust.

- 2.2.2. Euroopas valitsevates kliimatingimustes võib olla tarvis paigaldada ventilatsioonisüsteem, mis suudab juurdevoolavat õhku nii soojendada kui ka jahutada.

- 2.2.3. Kasutajaettevõtetes võib olla tarvis täpselt kontrollida loomapidamisruumide temperatuuri, sest keskkonnatemperatuur on loomade ainevahetust oluliselt mõjutav füüsiline tegur.

2.3. Niiskus

Suhtelise õhuniiskuse suur muutumine mõjub halvasti loomade tervisele ja heaolule. Seepärast on soovitatav säilitada loomapidamisruumides asjaomastele liikidele sobiv suhteline õhuniiskus, mis harilikult on $55 \pm 10\%$. Vältida tuleks pikaajalist suhtelist õhuniiskust alla 40% ja üle 70% .

2.4. Valgustus

Akendeta ruumides peab olema reguleeritav valgustus, mis vastab loomade bioloogilistele vajadustele ning tagab rahuldava töökeskkonna. Samuti on vaja reguleerida valguse intensiivsust ning valguse ja pimeduse vaheldumist. Albinootiliste loomade pidamisel tuleks võtta arvesse nende valgusetundlikkust (vt ka punkti 2.6).

2.5. Müra

Müra võib olla üks loomapidamistingimusi häiriv tegur. Loomapidamis- ja katseruumid tuleks eraldada kuuldava ja kõrgsagedusliku valju müra tekitajatest, et vältida loomade käitumis- ja füsioloogiahäireid. Äkiline müra võib põhjustada märkimisväärsed muutusi organite talitluses, kuid et sageli ei ole võimalik seda vältida, on mõnikord soovitatav mängida loomapidamis- ja katseruumides mõõduka helitugevusega pidevat taustmuusikat.

2.6. Häiresüsteem

Suurt hulka loomi majutav rajatis on ohualdis. Seetõttu on soovitatav, et rajatis oleks nõuetekohaselt kaitstud seadmetega, mis avastavad tulekahjud ja kõrvaliste isikute sissetungi. Ventilatsioonisüsteemi tehnilised puudused või rikked on veel üheks ohuteguriks, millega võib kaasneda loomade stress ja isegi surm lämbumise või ülekuumenemise tagajärjel; vähem tõsisematel juhtudel võivad need katset sel määral kahjustada, et seda tuleb ebaõnnestumise tõttu korrata. Seepärast tuleks koos kütte- ja ventilatsioonisüsteemiga paigaldada sobivad järelevalveseadmed, et töötajad saaksid jälgida süsteemi üldist toimimist. Vajaduse korral tuleks paigaldada tagavarageneraator, et säilitada loomade jaoks elutähtsate süsteemide tegevus ja valgustus elektririkke või -katkestuse korral. Hädaolukorras tegutsemise selged juhised peaksid olema nähtavalt paigutatud. Akvaariumidele on soovitatav paigaldada veevarustushäirete signalisatsioonisüsteem. Tähelepanu tuleks pöörata sellele, et häiresüsteemide toimimine häiriks loomi võimalikult vähe.

3. HOOLDAMINE

3.1. Tervis

- 3.1.1. Ettevõtte tegevuse eest vastutav isik peaks tagama, et veterinaararst või muu pädev isik kontrollib korrapäraselt loomi ning nende elutingimusi ja hooldamist.

- 3.1.2. Töötajate tervisele ja hügieenile tuleks pöörata asjakohast tähelepanu, pidades silmas potentsiaalset ohtu, mis neist võib sügeneda loomadele.

3.2. Kinnipüüdmine

Metsikuid ja looduses vabalt elavaid loomi tuleks püüda ainult humaansel viisil ning seda peaksid tegema kogenud isikud, kellel on põhjalikud teadmised püütavate loomade harjumuste ja elupaikade kohta. Kui kinnipüüdmisel on vaja kasutada tuimastit või mõnda muud ravimit, peaks seda tegema veterinaararst või muu pädev isik. Kõik tõsiselt vigastatud loomad tuleks toimetada võimalikult kiiresti veterinaararsti juurde ravile. Kui veterinaararsti arvates saab loom edasi elada ainult piineldes ja valu tundes, tuleks ta otsekohe humaanselt surmata. Veterinaararsti puudumisel tuleks kõik loomad, kes võivad olla tõsiselt vigastatud, otsekohe humaanselt surmata.

3.3. Pakkimine ja veotingimused

Kahtlemata tekitab mis tahes vedu loomades stressi, mida tuleks leevendada nii palju kui võimalik. Veo tarvis peaksid loomad olema hea tervise juures ja saatja kohus on seda tagada. Haigeid või muid halvas seisundis loomi ei tohiks üldse vedada, kui see ei ole ravi või diagnostikaga seotud põhjustel vältimatu. Erilist tähelepanu tuleks pöörata tiinuse lõppjärgus olevatele emasloomadele. Vedada ei tohiks emasloomi, kes võivad veo ajal poegida või kes on poeginud viimase 48 tunni jooksul, ega nende järglasi. Saatja ja vedaja peaksid pakkimisel, paigutamisel ja transiidil võtma kõik ettevaatusabinõud, et vältida nõuetele mittevastavast ventilatsioonist, äärmuslike temperatuuridega kokkupuutest, sööda ja vee puudusest, pikkadest seisakutest jne põhjustatud tarbetuid kannatusi. Saaja peaks olema nõuetekohaselt informeeritud veo ja selle dokumentidega seotud üksikasjadest, et tagada kiire käitlemine ja vastuvõtt sihtkohas. Meeles tuleks pidada asjaolu, et loomade rahvusvaheliste vedude suhtes kohaldatakse direktiive 77/489/EMÜ ja 81/389/EMÜ; soovitatav on rangelt järgida ka siseriiklikke seadusi ja määrusi ning elusloomi käsitlevaid Rahvusvahelise Lennutranspordi Assotsiatsiooni ja Loomade Lennutranspordi Assotsiatsiooni määrusi.

3.4. Vastuvõtmine ja lahtipakkimine

Loomapartiid tuleb viivitamata vastu võtta ja lahti pakkida. Pärast kontrollimist tuleks loomad paigutada puhastes puuridesse või aedikutesse ning vajaduse korral tuleks neid sööta ja joota. Haigeid või muid halvas seisundis loomi tuleks pidevalt jälgida ja pidada teistest loomadest eraldi. Veterinaararst või muu pädev isik peaks nad võimalikult kiiresti läbi vaatama ja vajaduse korral neid ravima. Loomad, kellel puudub paranemislootus, tuleks otsekohe humaanselt surmata. Kõik vastuvõetud loomad tuleb registreerida ja märgistada direktiivi artiklite 17 ja 18 ning artikli 19 lõike 5 sätete kohaselt. Veokastid tuleks viivitamata hävitada, kui ei ole võimalik neid nõuetekohaselt dekontamineerida.

3.5. Karantiin, eraldamine ja kohanemine

3.5.1. Karantiini eesmärgid on:

- a) kaitsta teisi ettevõttes viibivaid loomi;
- b) kaitsta inimesi zoonootiliste nakkuste eest;
- c) edendada häid teadustavasid.

Kui ettevõttesse toodud loomade tervislik seisund ei ole rahuldav, on soovitatav paigutada nad karantiini. Mõnel juhul, näiteks marutaudi puhul, võib karantiiniaja kestus olla sätestatud liikmesriigi õigusaktides. Muudel juhtudel on karantiiniaja kestus erinev ja selle peaks kindlaks määrama pädev isik, tavaliselt ettevõtte määratud veterinaararst vastavalt asjaoludele (vt ka tabelit 2).

Loomi võib kasutada katsetes karantiinis pidamise ajal, kui nad on kohanenud oma uue ümbrusega ega kujuta märkimisväärset ohtu teistele loomadele ja inimestele.

3.5.2. Soovitatav on seada sisse eraldi ruumid loomade jaoks, kellel on haiguse tundemärgid või kelle tervisliku seisundi suhtes on kahtlusi ning kes võivad kujutada ohtu inimestele või teistele loomadele.

3.5.3. Isegi kui loomade tervist peetakse heaks, on otstarbekas anda neile enne katses kasutamist kohanemisaega. Vajalik aeg sõltub mitmest eri tegurist, näiteks loomadele põhjustatud stressist, mis omakorda sõltub mitmest eri tegurist, näiteks veo kestusest ja looma vanusest. Kohanemisaja kestuse otsustab pädev isik.

3.6. Puuris pidamine

3.6.1. Loomapidamisruumid võib jagada kahte suurde süsteemi.

Esimest süsteemi kasutatakse biomeditsiiniga seotud kasvandustes, tarne- ja kasutajaettevõtetes ning see on ette nähtud näriliste, küülikute, kiskjaliste, lindude ja primaatide, kes pole inimesed, ning mõnikord ka mäletsejaliste, sigade ja hobuste pidamiseks. Soovituslikud suunised sellisteks ruumideks sobivate puuride, aedikute, jooksuaedade ja latrite kohta on esitatud tabelites 3—13. Joonistel 1—7 on esitatud lisasuunised puuride miinimumpindala kohta. Peale selle on joonistel 8—12 esitatud vastavasisulised suunised puurides peetavate loomade sobiva arvu väljaselgitamiseks.

Teist süsteemi kasutatakse sageli ettevõtetes, kus teostatakse katseid ainult põllumajandus- või muude analoogsete suurte loomadega. Kõnealuste ettevõtete ruumid ei tohi olla kehtivate veterinaarnormidega ettenähtud ruumidest väiksemad.

- 3.6.2. Puuride ja aedikute materjal ei tohiks kahjustada loomade tervist ja need peaksid olema ehitatud nii, et loomad ennast ei vigastaks, samuti peaksid need olema valmistatud puhastamis- ja dekontamineerimismeetodite suhtes kohandatud vastupidavast materjalist, välja arvatud ühekordseks kasutamiseks mõeldud puurid ja aedikud. Erilist tähelepanu tuleks pöörata puuride ja aedikute põrandatele, mis sõltuvalt loomade liigist ja vanusest peaksid olema erinevad, et hõlbustada väljaheite kõrvaldamist.
- 3.6.3. Aedikute kavandamisel tuleks silmas pidada loomaliikide heaolu. Need peaksid võimaldama teatavate etoloogiliste vajaduste (näiteks ronimis-, piilumis- või ajutise varjumisvajaduse) rahuldamise, olema hõlpsasti puhastatavad ja vältima loomade kokkupuutumist teiste loomadega.

3.7. Söötmise

- 3.7.1. Sööda valimisel, tootmisel ja valmistamisel tuleb võtta keemilise, füüsikalise ja mikrobioloogilise saastumise vältimiseks vajalikud ettevaatusabinõud. Sööt peab olema pakitud kindlalt suletud kottidesse, millele on vajaduse korral märgitud tootmiskuupäev. Sööda pakendamisel, vedamisel ja ladustamisel tuleks samuti vältida selle saastumist, rikkumist või hävimist. Laoruumid peaksid olema jahedad, pimedad, kuivad ning kahjurit ja putukate eest kaitstud. Kiiresti riknevat sööta, näiteks haljassööta, juur- ja puuvilju, liha, kala jne tuleks ladustada külmhoones, külmikutes või sügavkülmikutes.

Kõiki söötmisel kasutatavaid söödatõstukkeid, -renne ja muid seadmeid tuleks korrapäraselt puhastada ning vajaduse korral steriliseerida. Kui kasutatakse märgsööta või kui sööt saastub kergesti vee, uriini vms toimel, on vajalik igapäevane puhastamine.

- 3.7.2. Söötmisviis võib olla liigist sõltuvalt erinev, kuid see peab rahuldama looma füsioloogilisi vajadusi. Tuleb kanda hoolt, et iga loom pääseb söödale ligi.

3.8. Vesi

- 3.8.1. Iga loom peaks alati pääsema ligi puhtale joogiveele. Veo ajal võib anda vett ka märgsööda osana. Veega kanduvad edasi mikroorganismid ja seepärast peaks veega varustamine olema korraldanud nii, et sellega kaasnev oht oleks võimalikult väike. Üldiselt kasutatakse kaht jootmisviisi, pudeleid ja automaatsüsteemi.
- 3.8.2. Selliste väikeste loomade nagu näriliste ja küülikute jootmiseks kasutatakse sageli pudeleid. Kasutatavad pudelid peaksid olema läbipaistvast materjalist, et oleks võimalik nende sisu kontrollida. Pudelisuu peaks olema avar, et võimaldada lihtsat ja tõhusat puhastamist, ning kui kasutatud on plasti, ei tohi see olla lahustuv. Punnid, korgid ja torud peaksid olema samuti steriliseeritavad ja kergesti puhastatavad. Kõik pudelid ja liseseadmed tuleks ettenähtud ajavahemike järel võtta koost lahti, puhastada ja steriliseerida. Loomapidamisruumides pudelite uuesti täitmise asemel oleks soovitatav asendada need puhaste ja steriliseeritud pudelitega.
- 3.8.3. Õnnetuste ja nakkuste leviku vältimiseks tuleks automaatjootmissüsteeme korrapäraselt kontrollida, hooldada ja loputada. Kõvapõhjaliste puuride puhul tuleks olla tähelepanelik, et vähendada üleujutuse ohtu. Kontrollimaks vee kvaliteeti, tuleks süsteemi ka korrapäraselt bakterioloogiliselt testida.
- 3.8.4. Üldisest veevõrgust saadav vesi sisaldab mõningaid mikroorganisme, mida tavaliselt peetakse ohutuks, välja arvatud juhul, kui on tegemist mikrobioloogiliselt tundliku loomaga. Sellistel juhtudel tuleks vett puhastada. Mikroorganismide kasvu takistamiseks üldisest veevõrgust saadavat vett harilikult klooritakse. Kloorimine ei pruugi alati olla piisav selleks, et takistada konkreetsete potentsiaalsete nakkusetekitajate, näiteks *Pseudomonas*, kasvu. Soovitav mõju saavutamiseks võiks lisameetmena suurendada vee kloorisisaldust või happesust.
- 3.8.5. Kalade, kahepaiksete ja roomajate happe-, kloori- ja paljude muude kemikaalide taluvus on liigiti väga erinev. Seepärast tuleks sätestada, et akvaariumide ja mahutite veevarustust kohandatakse vastavalt iga liigi vajadustele ja taluvusele.

3.9. Allapanu

Allapanu peaks olema kuiv, absorbeeriv, mittetolmav, mittetoksiline ning vaba nakkusetekitajatest, kahjuritest ja igasugusest muust saastest. Eriti hoolikalt tuleks jälgida, et ei kasutata keemiliselt töödeldud puidust saadud saepuru või allapanu. Allapanuks võib kasutada teatavaid tööstuse kõrvaltooteid või jäätmeid, näiteks hakitud paberit.

3.10. Liikumine ja kohtlemine

3.10.1. Soovitav on lasta loomadel igal võimalusel liikuda.

3.10.2. Looma käitumine katse ajal sõltub suuresti tema usaldusest inimese vastu, mida tuleks arendada. Metsikust ja looduses vabalt elavast loomast ei saa tõenäoliselt kunagi head katselooma. Teisiti on sündimisest saadik inimesega koos elanud kodustatud loomaga. Tekkinud usaldust tuleks säilitada. Seetõttu on soovitatav olla loomadega pidevas kontaktis, et nad harjuksid inimeste läheduse ja nende tegevusega. Vajaduse korral tuleks võtta aega loomadega rääkimiseks ja tegelemiseks ning nende sugemiseks. Personal peaks suhtuma loomadesse sõbralikult, leebelt ja kindlalt.

3.11. Puhastamine

3.11.1. Ruumi üldine olukord sõltub suuresti korralikust hügieenist. Allapanu vahetamiseks puurides ja aedikutes tuleks anda selged juhised.

3.11.2. Sisse tuleks seada puuride, lisaseadmete, pudelite ja muu varustuse puhastamise, pesemise, dekontamineerimise ja vajaduse korral steriliseerimise nõuetekohane kord. Loomapidamis-, pesu- ja laoruumid peaksid samuti olema väga puhtad ja korras.

3.11.3. Väliaedikute, -puuride ja jooksuadade aluspinda tuleks korrapäraselt puhastada ning vajaduse korral uuendada, et see ei muutuks nakkusallikaks ega kahjurit levikukohaks.

3.12. Loomade humaanne surmamine

3.12.1. Kõik loomade humaansed surmamisviisid nõuavad asjatundlikkust, mida on võimalik saavutada ainult asjakohase väljaõppega.

3.12.2. Täielikult teadvuseta looma võib veretustada, kuid ilma eelneva tuimastuseta ei tohiks kasutada selliseid ravimeid, mis halvavad lihased enne teadvuse kadumist, ega kuraaresarnase toimega ravimeid, samuti ei tohiks kasutada elektrivooluga surmamist, ilma et vool läbiks aju.

Loomakorjust ei tohiks hävitada enne koolnukangestuse tekkimist.

TABEL 1

Suunised loomapidamisruumide temperatuuri kohta

(loomade pidamisel puurides, aedikutes või majasiseses jooksuaias)

Liik või liikide rühm	Optimaalne vahemik, °C
Uue Maailma primaadid, kes pole inimesed	20—28
Hiir	20—24
Rott	20—24
Süüria hamster	20—24
Kõrbehiir	20—24
Merisiga	20—24
Vana Maailma primaadid, kes pole inimesed	20—24
Põldvutt	20—24
Küülik	15—21
Kass	15—21
Koer	15—21
Tuhkur	15—21
Kodulinnud	15—21
Tuvi	15—21
Siga	10—24
Kits	10—24
Lammas	10—24
Veis	10—24
Hobune	10—24

Märkus: erijuhtudel, näiteks väga noorte või karvadeta loomade puhul, peab ruumi temperatuur olema tabelis esitatud temperatuurist kõrgem.

TABEL 2

Suunised kohaliku karantiiniaja kestuse kohta

Sissejuhatav märkus: kõikide imporditud loomade karantiiniaja suhtes tuleks kohaldada liikmesriikide õigusakte. Kohaliku karantiiniaja kestuse peaks vastavalt asjaoludele kindlaks määrama pädev isik, harilikult ettevõtte nimetatud veterinaararst.

Liik	Päevade arv
Hiir	5—15
Rott	5—15
Kõrbehiir	5—15
Merisiga	5—15
Süüria hamster	5—15
Küülik	20—30
Kass	20—30
Koer	20—30
Primaadid, kes pole inimesed	40—60

TABEL 3

Suunised väikeste näriliste ja küülikute puuris pidamise kohta

(varus ja katsete ajal)

Liik	Puuri põranda miinimumpindala (cm ²)	Puuri miinimumkõrgus (cm)
Hiir	180	12
Rott	350	14
Süüria hamster	180	12
Merisiga	600	18
Küülik 1 kg	1 400	30
2 kg	2 000	30
3 kg	2 500	35
4 kg	3 000	40
5 kg	3 600	40

Märkus: puuri kõrgus on puuri põranda ja kaane ülemise horisontaalosa vertikaalne vahemaa.

Katsete kavandamisel tuleks silmas pidada loomade tõenäolist kasvamist, et tagada käesoleva tabeli kohaselt piisav ruum katse kõikides järkudes.

Vt ka jooniseid 1—5 ja 8—12.

TABEL 4

Suunised väikeste aretusnäriliste puuris pidamise kohta

Liik	Puuri põranda miinimumpindala emaslooma ja pesakonna kohta (cm ²)	Puuri miinimumkõrgus (cm)
Hiir	200	12
Rott	800	14
Süüria hamster	650	12
Merisiga	1 200	18
Rühmas peetav merisiga	1 000	18
	täiskasvanud looma kohta	

Märkus: mõiste "puuri kõrgus" on määratletud tabelile 3 lisatud märkuses.

TABEL 5

Suunised kasvavate küülikute puuris pidamise kohta

Emase küüliku kaal (kg)	Puuri põranda miinimumpindala emaslooma ja pesakonna kohta (m ²)	Puuri miinimumkõrgus (cm)	Pesakasti põranda miinimumpindala (m ²)
1	0,30	30	0,10
2	0,35	30	0,10
3	0,40	35	0,12
4	0,45	40	0,12
5	0,50	40	0,14

Märkus: mõiste “puuri kõrgus” on määratletud tabelile 3 lisatud märkuses.

Puuri põranda miinimumpindala emaslooma ja pesakonna kohta hõlmab ka poegade jaoks ettenähtud kasti põranda pindala.

Vt ka joonist 6.

TABEL 6

Kasside pidamise suunised

(katsete ja kasvatamise ajal)

Kassi kaal (kg)	Puuri põranda miinimumpindala kassi kohta (m ²)	Puuri miinimumkõrgus (cm)	Puuri põranda miinimumpindala emakassi ja pesakonna kohta (m ²)	Aediku põranda miinimumpindala emakassi ja pesakonna kohta (m ²)
0,1—1	0,2	50	—	—
1—3	0,3	50	0,58	2
3—4	0,4	50	0,58	2
4—5	0,6	50	0,58	2

Märkus: kasside pidamine puuris peaks olema rangelt piiritletud. Puuris peetavaid kasse tuleks lasta välja jalutama vähemalt üks kord päevas, kui see ei sega katset. Kassiaedikus peaksid olema liivakast, piisavalt avar riiul puhkamiseks ning ronimiseks ja küüneteritamiseks sobivad esemed.

Puuri kõrgus on puuri põranda kõrgeima punkti ja puuri ülaosa madalama punkti vaheline vertikaalne vahemaa.

Põranda miinimumpindala arvutamisel võib sinna hulka arvata ka riiuli pindala. Puuri põranda miinimumpindala emakassi ja pesakonna kohta hõlmab kassipoegade jaoks ettenähtud 0,18 m² suurust kasti.

Vt ka joonist 7.

@*TABEL 7

Suunised koerte puuris pidamise kohta

(katsete ajal)

Koera turja kõrgus (cm)	Puuri põranda miinimumpindala (m ²)	Puuri miinimumkõrgus (cm)
30	0,75	60
40	1,00	80
70	1,75	140

Märkus: koeri ei tohiks pidada puuris kauem, kui on katse jaoks hädavajalik. Puuris peetavad koerad tuleks lasta välja jalutama vähemalt kord päevas, kui see ei ole vastuolus katse eesmärgiga. Kindlaks tuleks määrata ajavahemik, millest kauem ei tohiks pidada koera puuris ilma igapäevase liikumisvõimaluseta. Jalutusala peaks olema piisavalt suur, et koer saaks seal vabalt liikuda. Koera puuril ei tohiks olla võrkpõrandat, välja arvatud juhud, kui see on katseks vajalik.

Et eri liiki koerte kõrgus on väga erinev, olemata otseses seoses looma kaaluga, peaks puuri kõrguse puhul silmas pidama iga üksiku looma turja kõrgust. Üldiselt on puuri miinimumkõrguseks kaks turjakõrgust.

Mõiste "puuri kõrgus" on määratletud tabelile 6 lisatud märkuses.

TABEL 8

Suunised koerte aedikutes pidamise kohta

(varus, katsete ja kasvatamise ajal)

Koera kaal (kg)	Aediku põranda miinimumpindala koera kohta (m ²)	Aedikuga piirneva jalutusala miinimumpindala koera kohta	
		kuni 3 koera kohta (m ²)	rohkem kui 3 koera kohta (m ²)
> 6	0,5	0,5 (1,0)	0,5 (1,0)
6—10	0,7	1,4 (2,1)	1,2 (1,9)
10—20	1,2	1,6 (2,8)	1,4 (2,6)
20—30	1,7	1,9 (3,6)	1,6 (3,3)
> 30	2,0	2,0 (4,0)	1,8 (3,8)

Märkus: sulgudes esitatud arvud tähistavad üldpindala koera kohta, s.o aediku põranda ja sellega külgneva jalutusala pindala. Pidevalt väljas peetavatel koertel peaks olema juurdepääs varjualusele, kuhu nad saaksid minna halva ilmaga. Kui koera peetakse võrkpõrandal, peaks magamisase olema kõvapõhjaline. Koera puuril ei tohiks olla võrkpõrandat, välja arvatud juhud, kui see on katseks vajalik. Aedikute vaheseinad peaksid olema sellised, et koerad ei saaks üksteist vigastada.

Kõikidel aedikutel peaks olema nõuetekohane kanalisatsioon.

TABEL 9

Suunised primaatide, kes pole inimesed, puuris pidamise kohta

(varus, katsete ja kasvatamise ajal)

Sissejuhatav märkus: et primaatide suurus ja omadused on väga erinevad, on eriti oluline, et puuri kuju, sisseseade ja mõõdud oleksid kooskõlas nende erivajadustega. Puuri koguruumala on primaatide jaoks sama tähtis kui põranda pindala. Üldpõhimõte on selline, et vähemalt ahvide ja muude suurte ahviliste puuri kõrgus on selle kõige pikem kül. Puur peaks olema vähemalt nii kõrge, et loom saaks seal sirgelt püsti seista. Brahhiatsiooni kasutavate ahvide puur peaks olema vähemalt nii kõrge, et nad saaksid vabalt laest kiikuda, ilma et jalad puuri põrandale ulatuksid. Vajaduse korral tuleks paigaldada puuri õrred, et ahvid saaksid kasutada puuri ülaosa.

Teineteisega kokkusobivaid ahve võib olla puuris kaks. Kui ei ole võimalik pidada ahve paari kaupa, tuleks puurid paigutada nii, et nad üksteist näeksid, kuid nägemisvõimalust peaks vajaduse korral saama ka kõrvaldada.

Silmas pidades käesolevaid märkusi, sisaldab järgmine tabel üldsuuniseid enamlevinud liigirühmade pidamise kohta puuris (ülemsugukonnad *Ceboidae* ja *Cercopithecoidea*).

Primaadi kaal (kg)	Puuri põranda miinimumpindala ühe või kahe looma kohta (m ²)	Puuri miinimumkõrgus (cm)
< 1	0,25	60
1—3	0,35	75
3—5	0,50	80
5—7	0,70	85
7—9	0,90	90
9—15	1,10	125
15—25	1,50	125

Märkus: puuri kõrgus on määratletud tabelile 6 lisatud märkuses.

TABEL 10

Suunised sigade puuris pidamise kohta

(varus ja katsete ajal)

Sea kaal (kg)	Puuri põranda miinimumpindala sea kohta (m ²)	Puuri miinimumkõrgus (cm)
5—15	0,35	50
15—25	0,55	60
25—40	0,80	80

Märkus: tabelit kohaldatakse ka põrsaste suhtes. Sigu ei tohiks pidada puuris, kui see ei ole katseks hädavajalik, ja kui seda teha, siis võimalikult lühikest aega.

Mõiste "puuri kõrgus" on määratletud tabelile 6 lisatud märkuses.

TABEL 11

Suunised põllumajandusloomade aedikutes pidamise kohta

(varus ja katsete ajal kasutajaettevõtetes)

Liik ja selle kaal	Aediku põranda miinimumpindala	Aediku miinimumpikkus	Aediku vaheseina miinimumkõrgus	Loomade rühma jaoks ettenähtud aediku põranda miinimumpindala looma kohta	Söödaaluse miinimumpikkus pea kohta
(kg)	(m ²)	(m)	(m)	(m ²)	(m)
Sead	10— 30	2	1,6	0,8	0,2
	30— 50	2	1,8	1,0	0,3
	50—100	3	2,1	1,2	0,8
	100—150	5	2,5	1,4	1,2
	> 150	5	2,5	1,4	2,5
Lambad	< 70	1,4	1,8	1,2	0,7
Kitsed	< 70	1,6	1,8	2,0	0,8
Veised	< 60	2,0	1,1	1,0	0,8
	60—100	2,2	1,8	1,0	1,0
	100—150	2,4	1,8	1,0	1,2
	150—200	2,5	2,0	1,2	1,4
	200—400	2,6	2,2	1,4	1,6
	> 400	2,8	2,2	1,4	1,8
Täiskasvanud hobused		13,5	4,5	1,8	—

TABEL 12

Suunised põllumajandusloomade latrites pidamise kohta

(varus ja katsete ajal kasutajaettevõtetes)

Liik ja selle kaal	Latri miinimumpindala	Latri miinimumpikkus	Latri vaheseina miinimumkõrgus
(kg)	(m ²)	(m)	(m)
Sead	100—150	1,2	2,0
	> 150	2,5	2,5
Lambad	< 70	0,7	1,0
Kitsed	< 70	0,8	1,0
Veised	60—100	0,6	1,0
	100—150	0,9	1,4
	150—200	1,2	1,6
	200—350	1,8	1,8
	350—500	2,1	1,9
	> 500	2,6	2,2
Täiskasvanud hobused		4,0	2,5

Märkus: latter peaks olema nii lai, et loom saaks mugavalt lamada.

TABEL 13

Suunised lindude pidamise kohta

(varus ja katsete ajal kasutajaettevõtetes)

Liik ja selle kaal	Miinumipind- ala ühe linnu kohta	Miinumipind- ala kahe linnu kohta	Miinumipin- dala 3 või enama linnu kohta	Puuri miini- mumkõrgus	Söödarenni miini- mumpikkus linnu kohta
(g)	(cm ²)	(cm ² /lind)	(cm ² /lind)	(cm)	(cm)
Kanad					
100— 300	250	200	150	25	3
300— 600	500	400	300	35	7
600— 1 200	1 000	600	450	45	10
1 200— 1 800	1 200	700	550	45	12
1 800— 2 400	1 400	850	650	45	12
(Täiskasva- nud kuked)					
> 2 400	1 800	1 200	1 000	60	15
Põldvutid					
120—140	350	250	200	15	4

Märkus: pindala on puuri vertikaalse sisepikkuse ja -laiuse korrutis, mitte puuri pikkuse ja laiuse korrutis.

Mõiste "puuri kõrgus" on määratletud tabelile 6 lisatud märkuses.

Võrkpõranda võrgusilma suurus ei tohiks tibusid puhul olla suurem kui 10 × 10 mm ning noor- ja täiskasvanud kanade puhul suurem kui 25 × 25 mm. Traat peaks olema vähemalt 2 mm paksune. Kui kasutatakse nippel- ja kaussjootureid, peaks igal linnul olema juurdepääs kahele jooturile. Puurides peaksid olema õrred ja üksikpuurides peetavad linnud peaksid saama näha teisi linde.

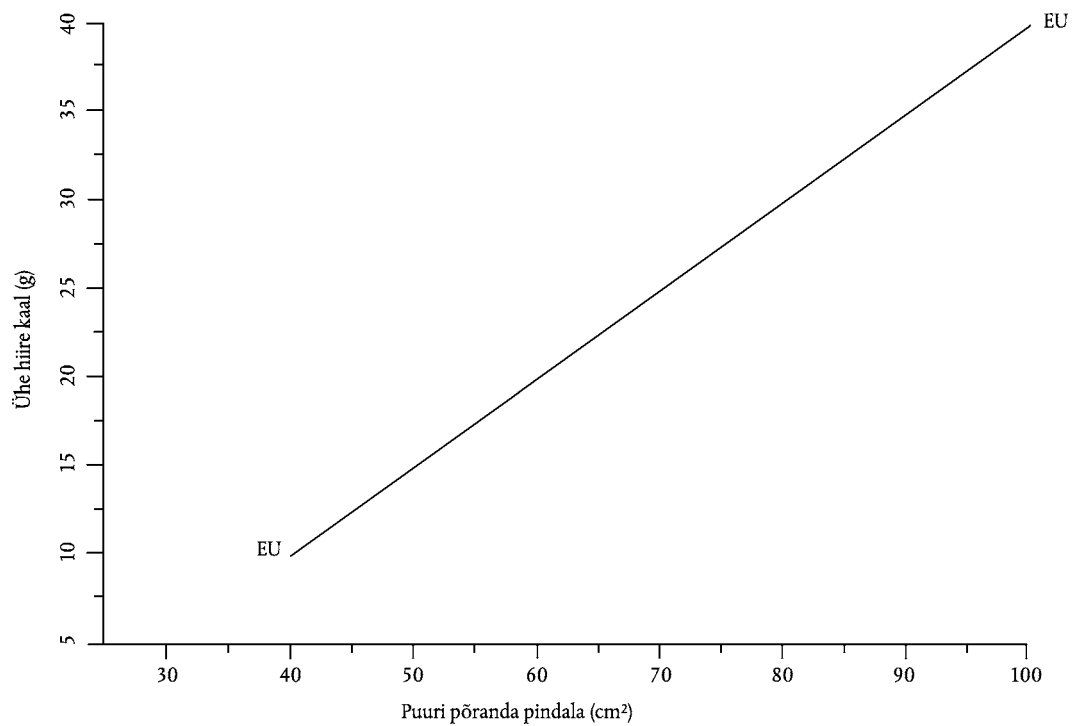
JOONIS 1

Hiired

(varus ja katsete ajal)

Puuri põranda miinimumpindala

Sirgjoon (EU — EU) tähistab hiire kaalule vastavat miinimumpindala.

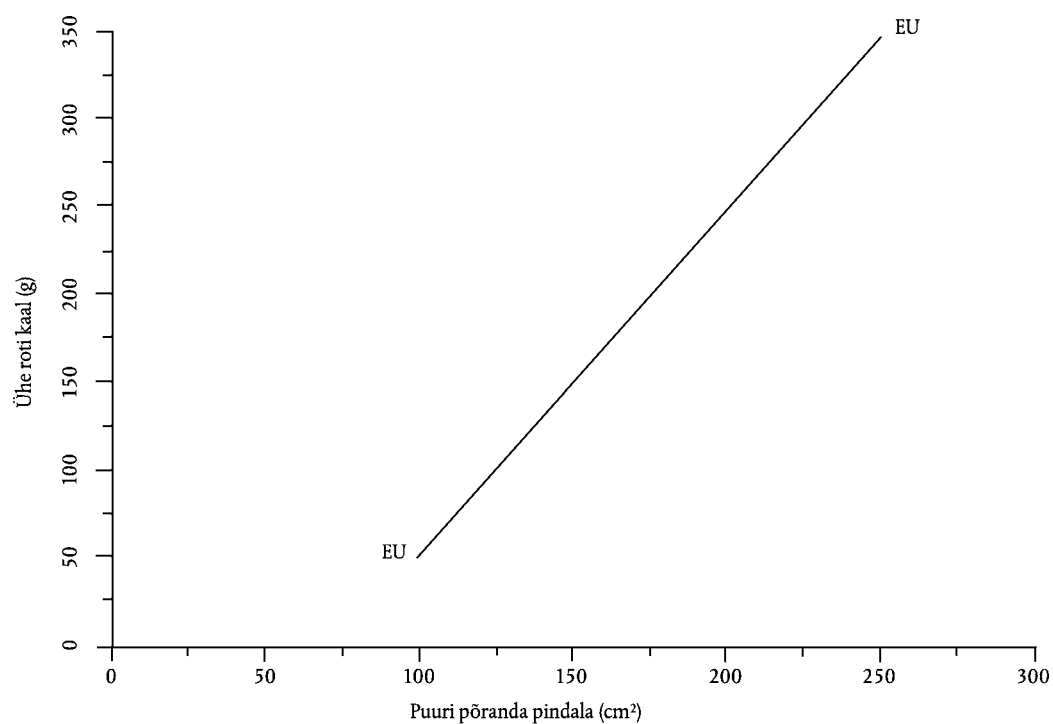
JOONIS 2

Rotid

(varus ja katsete ajal)

Puuri põranda miinimumpindala

Sirgjoon (EU — EU) tähistab roti kaalule vastavat miinimumpindala.

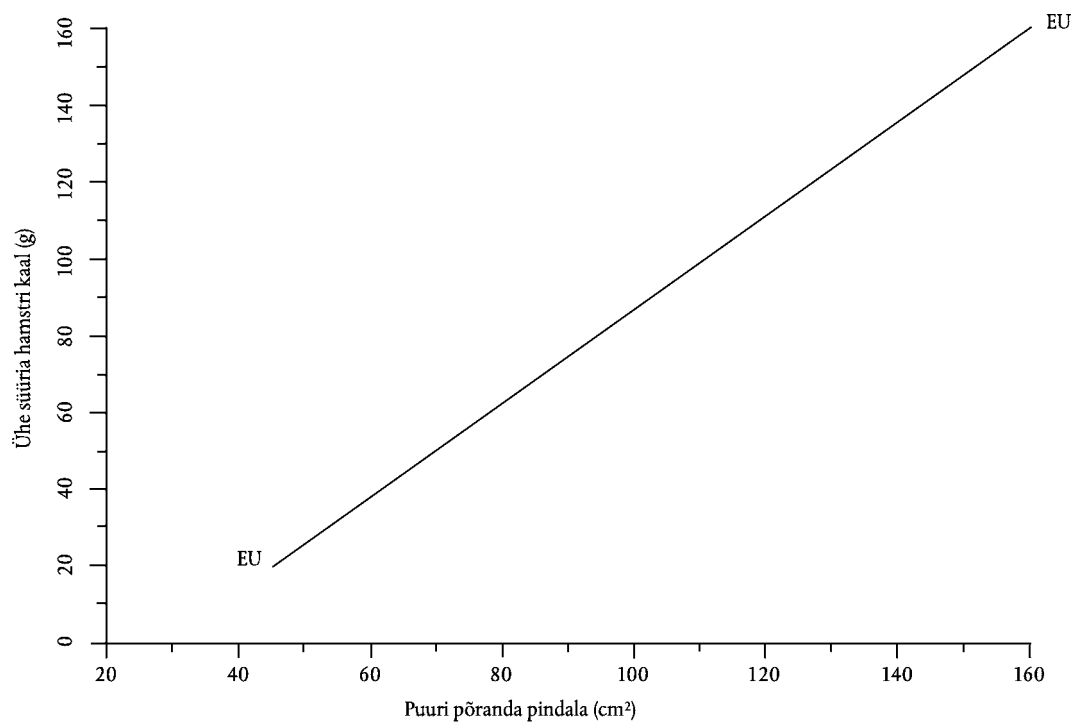
JOONIS 3

Süüria hamstrid

(varus ja katsete ajal)

Puuri põranda miinimumpindala

Sirgjoon (EU — EU) tähistab roti kaalule vastavat miinimumpindala.

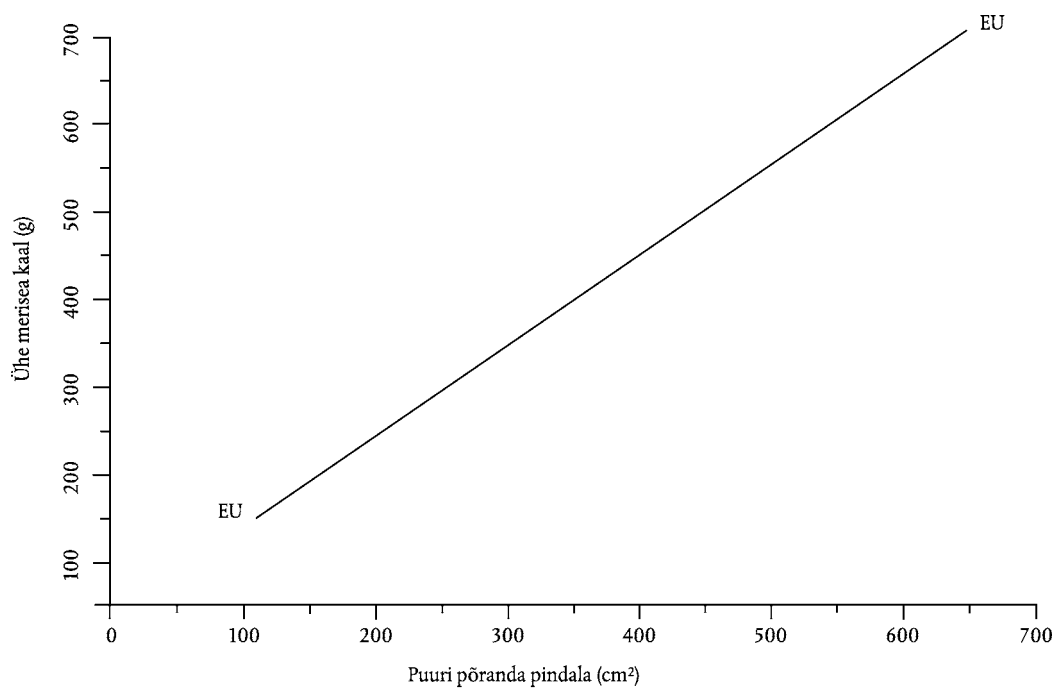
JOONIS 4

Merisead

(varus ja katsete ajal)

Puuri põranda miinimumpindala

Sirgjoon (EU — EU) tähistab roti kaalule vastavat miinimumpindala.

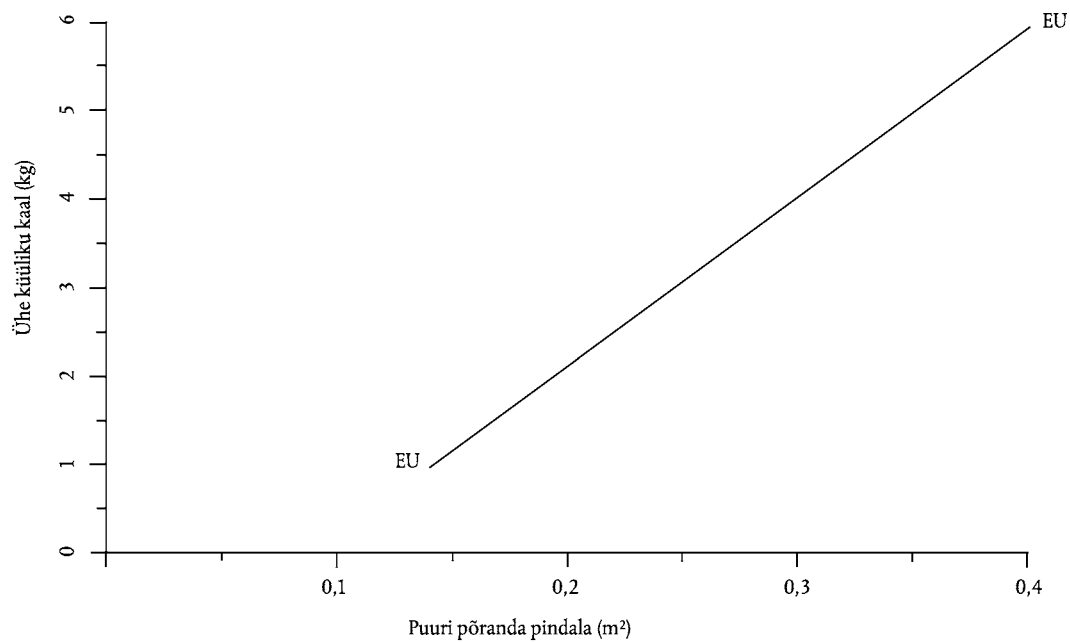
JOONIS 5

Küülikud

(varus ja katsete ajal)

Puuri põranda miinimumpindala

Sirgjoon (EU — EU) tähistab roti kaalule vastavat miinimumpindala.

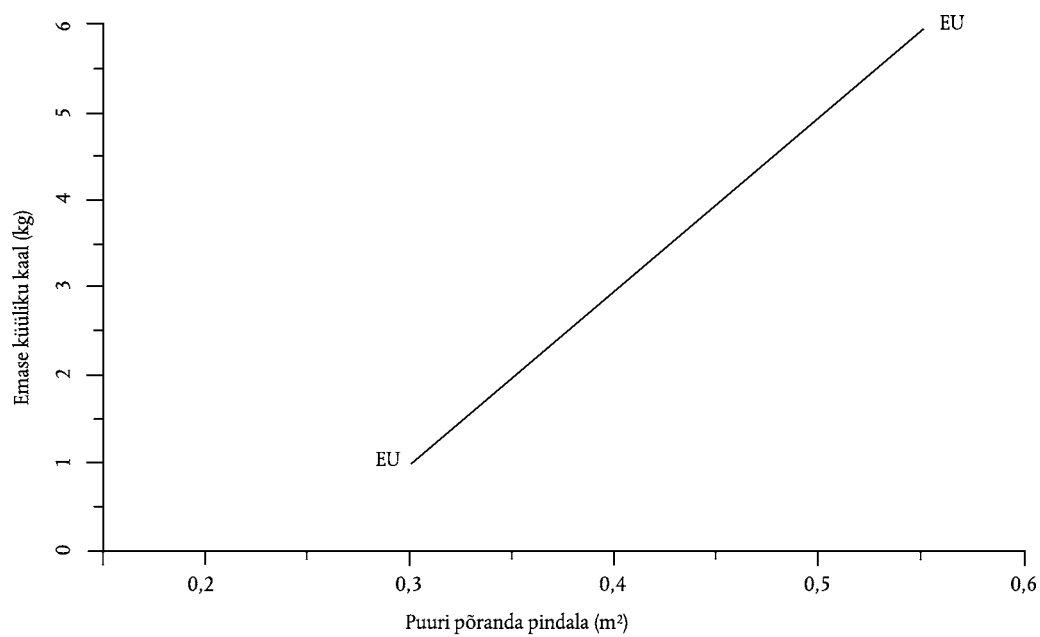
JOONIS 6

Küülikud

(kasvatamisel)

Puuri põranda miinimumpindala

Sirgjoon (EU — EU) tähistab emase küüliku kaalule vastavat miinimumpindala.

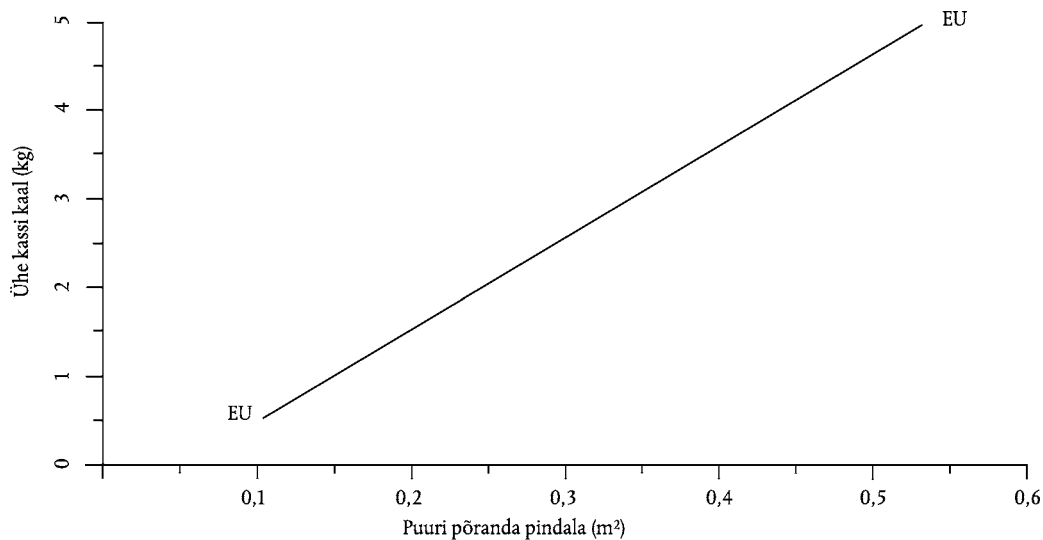
JOONIS 7

Kassid

(varus ja katsete ajal)

Puuri põranda miinimumpindala

Sirgjoon (EU — EU) tähistab emase küüliku kaalule vastavat miinimumpindala.

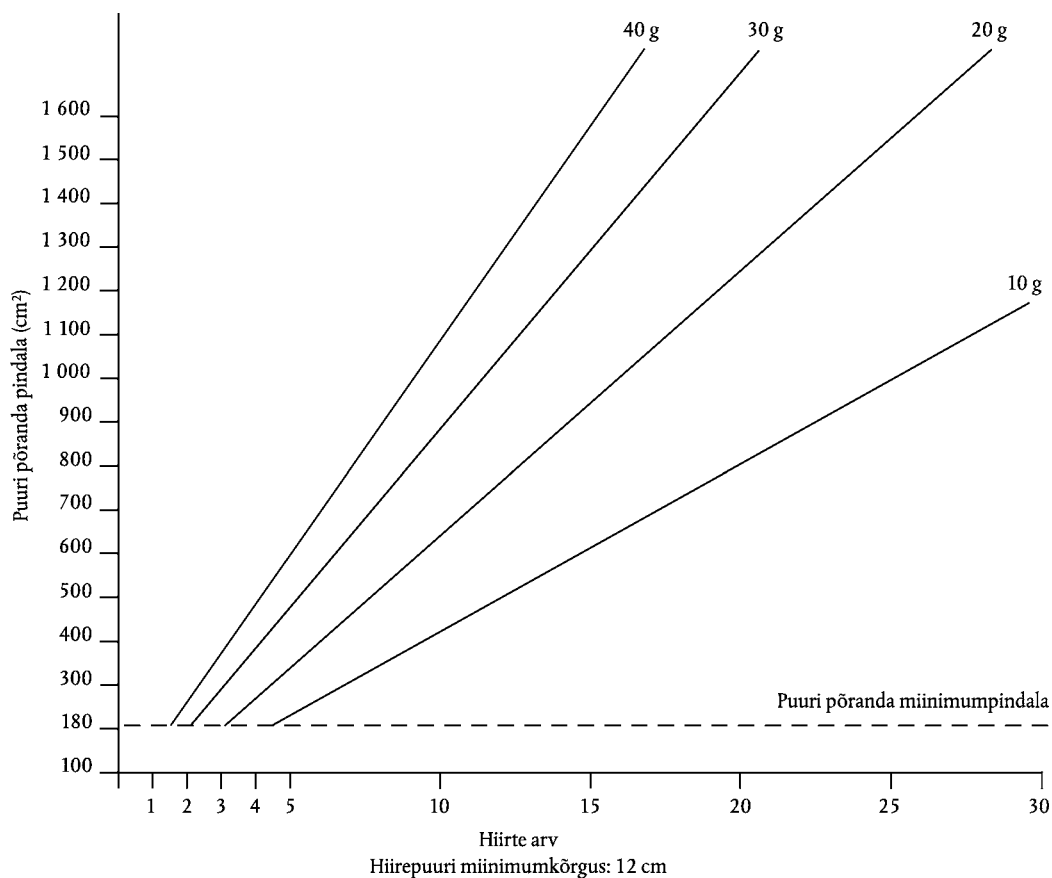

JOONIS 8

Suunised puuris peetavate hiirte arvu ja puuri põranda pindala suhte kohta

(varuspidamise ja katsete ajal)

Jooned tähistavad keskmist kaalu ja vastavad joonisel 1 esitatud sirgjoonele EU — EU.

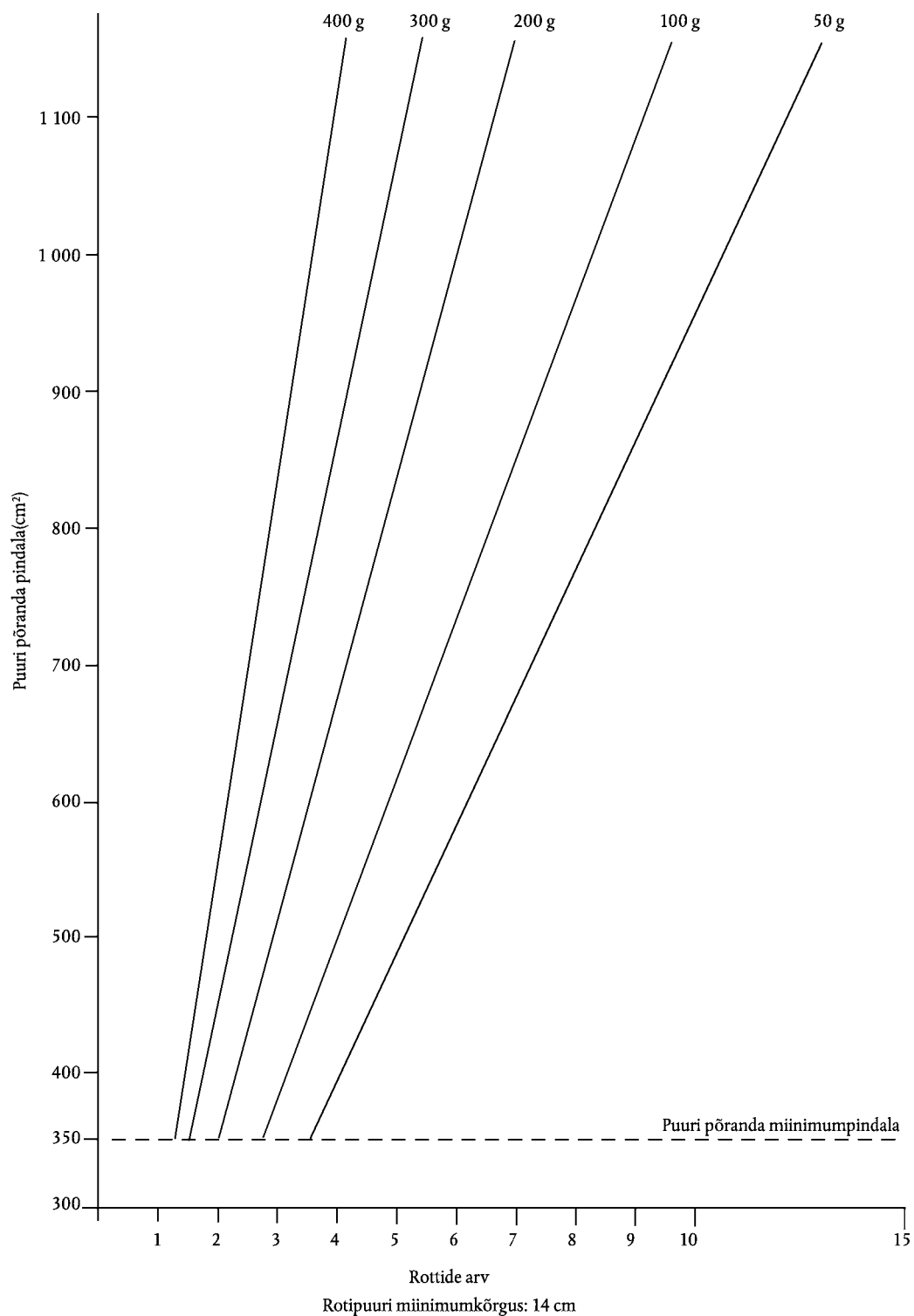

JOONIS 9

Suunised puuris peetavate rottide arvu ja puuri põranda pindala suhte kohta

(varus ja katsete ajal)

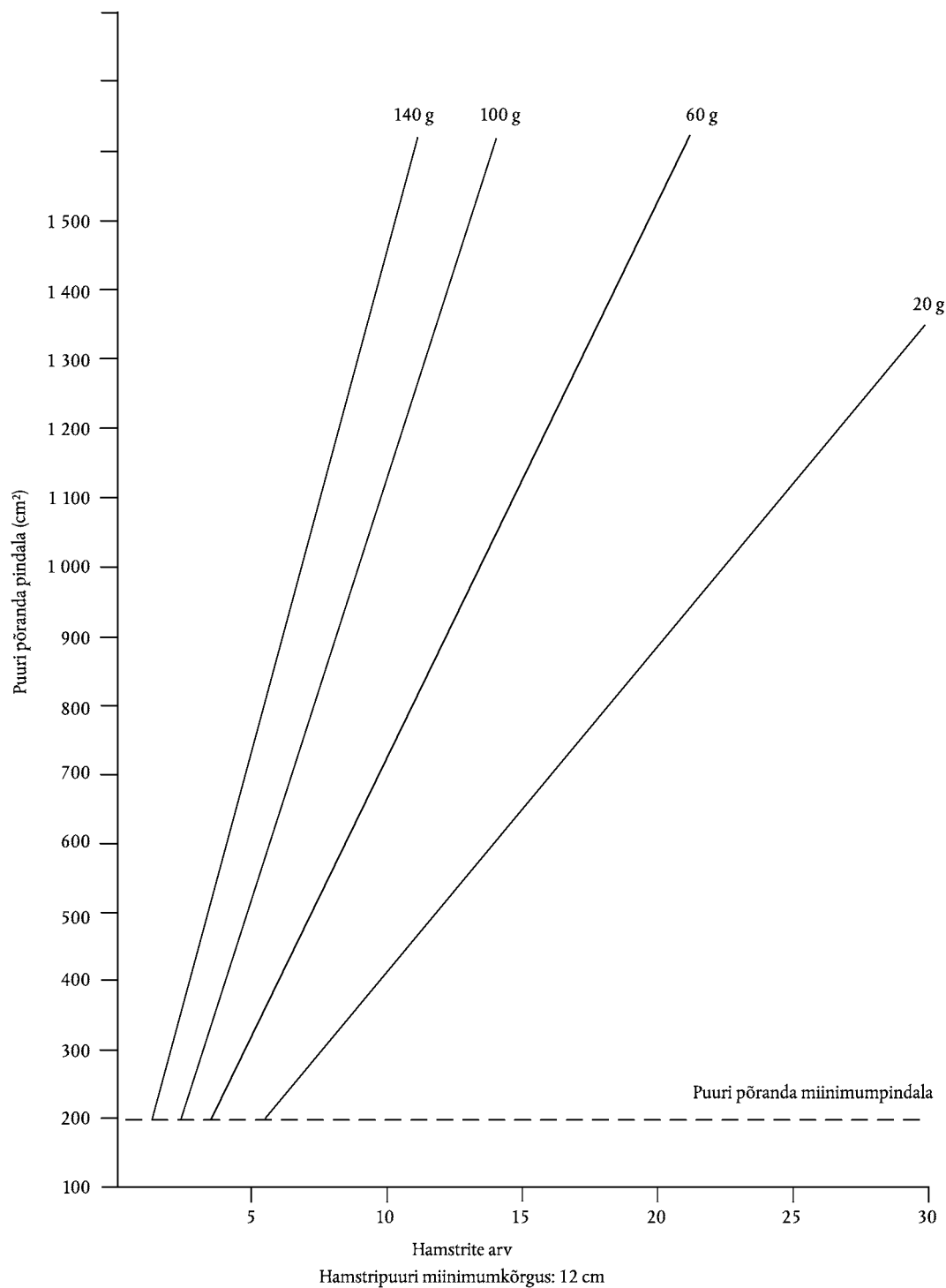
Jooned tähistavad keskmist kaalu ja vastavad joonisel 2 esitatud sirgjoonele EU — EU.

JOONIS 10

Suunised puuris peetavate hamstrate arvu ja puuri põranda pindala suhte kohta
(varus ja katsete ajal)

Jooned tähistavad keskmist kaalu ja vastavad joonisel 3 esitatud sirgjoonele EU — EU.

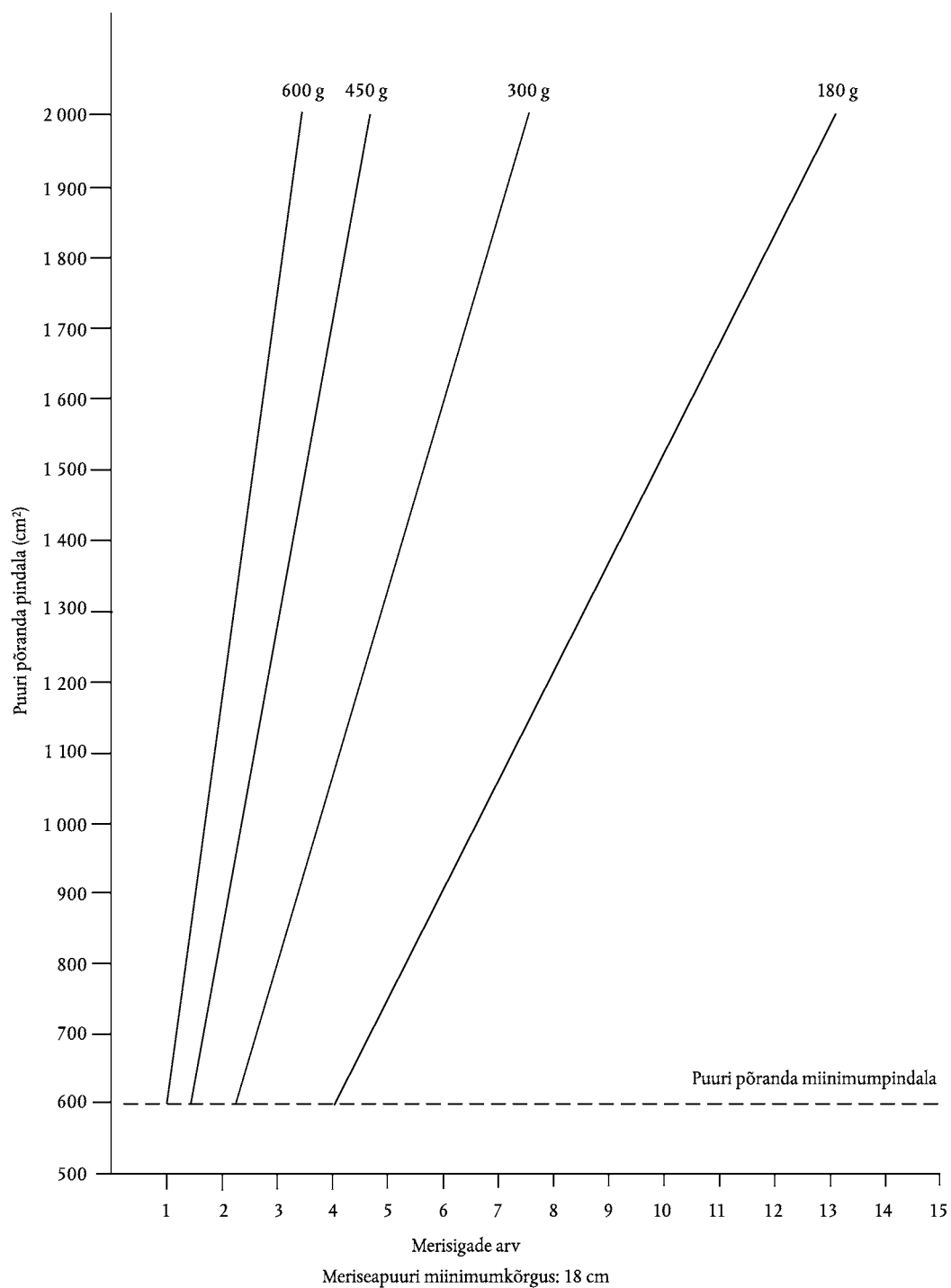

JOONIS 11

Suunised puuris peetavate merisigade arvu ja puuri põranda pindala suhte kohta

(varus ja katsete ajal)

Jooned tähistavad keskmist kaalu ja vastavad joonisel 4 esitatud sirgjoonele EU — EU.

JOONIS 12

Suunised puuris peetavate küülikute arvu ja puuri põranda pindala suhte kohta

(varus ja katsete ajal)

Jooned tähistavad keskmist kaalu ja vastavad joonisel 5 esitatud sirgjoonele EU — EU.

